

ФУТБОЛ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИМУШЕНОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

**Олександр Шевчук, здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти**

Улан Аліна, к.фіз.вих., доцент

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
Київ, Україна*

Вступ. Сучасні виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням на територію України, спричинили стрімке зростання кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у державі. Проблема їхньої соціалізації та адаптації в нових регіональних і соціокультурних умовах набуває особливої актуальності, адже інтеграція ВПО у приймаючі громади є необхідною передумовою суспільної стабільності, зміцнення національної єдності та збереження психоемоційного благополуччя переселенців. Низка дослідників [2, 4] підкреслюють, що спорт не втрачає свого значення і у воєнні часи. Так, заняття спортом сприяють не лише покращенню фізичного стану [4], а й соціальній адаптації особистості в умовах війни [6].

Проблема зростання біженців та переселенців та шляхи її вирішення сьогодні гарантуються на світовому рівні рядом міжнародно визнаних документів – Женевська конвенція, Стратегія сталого розвитку ООН до 2030 р., Глобальний договір про біженців 2018 року тощо. В той же час, аналіз фахової літератури дає можливість зазначити, що, незважаючи на актуальність даної проблеми у світі та Україні та на те, що спорт, зокрема футбол, може стати дієвим інструментом для соціалізації молодого покоління, масив даних досі не накопичений, а дослідження цього питання залишаються поодинокими та не ґрунтовними. Так, в роботах фахівців висвітлені організаційно-методичні підходи до побудови навчально-тренувального процесу футболістів [1], особливості соціальної адаптації спортсменів на різних етапах спортивної кар'єри та після її завершення [5]. Однак, використання футболу як спеціально організованого педагогічного інструменту для соціальної адаптації переселенців, зокрема дітей та молоді, які найбільше потребують психологічної підтримки, формування комунікативних навичок та створення безпечного соціального середовища, залишається актуальним питанням наукових досліджень сьогодення.

Мета дослідження: встановити роль та місце спорту та футболу зокрема у соціалізації внутрішньо переміщених осіб з України в результаті повномасштабного вторгнення.

Методи і матеріали дослідження: аналіз літературних джерел та матеріалів мережі Інтернет, метод синтезу та аналізу.

Результати дослідження і їх обговорення. За даними інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики зазначено, що за даними на 7 серпня 2025 року в Україні було офіційно зареєстровано близько

4,67 мільйона внутрішньо переміщених осіб, з яких майже 850 тисяч – діти й підлітки. Від так, фахівці [7] вбачають у спорті та заняттях фізичною активністю шлях до соціальної адаптації внутрішньо переміщених дітей до нових умов проживання, патріотичного виховання молоді та покращення фізичного та ментального стану. Футбол, як найбільш масовий і доступний вид спорту, має значний потенціал у подоланні бар'єрів між представниками різних національних, культурних та соціальних груп. Його універсальний характер, командна спрямованість та висока популярність у світі роблять футбол ефективним засобом соціалізації, інтеграції та психологічної підтримки вимушено переміщених осіб.

Попередні дослідження дозволили виділити ряд ініціатив, спрямованих на підтримку та інтеграцію біженців, що реалізуються у різних країнах світу. Наприклад, у Бельгії футбольні клуби у колаборації з національною федерацією організують навчальні курси й створюють можливості для подальшого працевлаштування. У Німеччині діє програма, у рамках якої тисячі аматорських клубів отримали фінансову підтримку для залучення біженців. Крім можливості занять спортом та організації спортивних тренувань, проводяться мовні курси, культурні заходи та надається допомога з пошуком роботи. Італійська федерація футболу активно координує роботу на різних рівнях – від міністерств до місцевих громад. Тут залучають психологів, лікарів, педагогів та тренерів, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до інтеграції дітей і молоді через спорт. Подібний досвід має й Швейцарія, де понад тисяча клубів відкрили двері для біженців. За даними Міністерства соціальної політики Україна також має досвід у реалізації програм по залученню внутрішньо переміщених осіб у соціум. У зв'язку з великою кількістю внутрішньо переміщених осіб і біженців, спричиненою воєнними діями, Україна є одним із ключових регіонів реалізації Global IRTS (Integration of Refugees Through Sport), який координується Міжнародною асоціацією спорту і культури (ISCA, Данія). У межах проєкту створено спеціальні спільноти практиків і пілотні програми, спрямовані на використання спорту як засобу психологічної підтримки, соціалізації та реінтеграції дітей і молоді.

Висновки. Таким чином, значна кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні, серед яких вагому частку становлять діти та підлітки, зумовлює необхідність пошуку ефективних засобів їх соціальної адаптації та інтеграції. Аналіз наукових джерел і міжнародного досвіду свідчить, що спорт, зокрема футбол, є дієвим інструментом соціалізації, психологічної підтримки та формування соціальних зв'язків у новому середовищі. Реалізація спеціалізованих програм, у тому числі міжнародного проєкту Global IRTS, підтверджує доцільність використання спортивної діяльності як ефективного засобу інтеграції внутрішньо переміщених дітей і молоді. Це обумовлює необхідність подальшого розвитку та впровадження науково обґрунтованих програм залучення дітей до занять спортом з метою їх гармонійного розвитку та успішної соціальної адаптації.

Список використаної літератури.

1. Байрачний О, Дейнеко І. Роль та значення рухливих ігор в процесі психологічного та психофізіологічного розвитку юних футболістів на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: збірник наукових праць*. 2023. Вип. 11 (171). С. 12-16.
2. Беленюк Ж. В. Формування механізму публічного управління в системі повоєнного відновлення сфери фізичного виховання і спорту України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. 34(73). С. 129-133.
3. Карпенко Є. І., Хітрова Т. В. Спорт і спортивна журналістика в умовах війни. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 2 листопада 2022 р. / редкол.: В. Л. Погребна, В. В. Кузьмін, Н. В. Островська, Т. О. Бородулькіна та ін. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 140-143.
4. Ковальчук Р. О., Рефель В. І. Спорт в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 листопада 2024 р. Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2024. С. 300-302.
5. Приймак М. М. Спортивна кар'єра на різних етапах вікового розвитку: управлінські стратегії та виклики. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. 15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14955062>
6. Скибицький І. Г., Прус Н. М., Ускова С. М. Вплив мотивації досягнення на психічний стан спортсмена. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 01 (68) 16. С: 80-83.
7. Студінікін О. С. Роль футболу як виду спорту в соціальній адаптації вимушено переміщених осіб у світі: квал. роб. на здобуття освітньо-квал. рівня магістра: спец. 017 «Фізична культура і спорт», освітньою програмою «Олімпійський спорт і освіта». Київ: НУФВСУ, 2022. 107 с.